

หลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะในสถานศึกษา

Curriculum and competency-based teaching in school

สุวิทนา สงวนรัตน์* ชวน ภารังกุล**

Suwattana Sanguanrat* Chuan Parunggul**

อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี*
อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง**

Lecturer, Master of Education Program in Curriculum and Instruction

Thepsatri Rajabhat University*

Lecturer, Master of Education Program in Educational Administration

Muban Chombueng Rajabhat University**

บทคัดย่อ

จากสภาพปัญหาการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมและสถานการณ์ของโลก ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกดังกล่าว ปัจจัยสำคัญคือ หลักสูตร การศึกษาในระดับต่าง ๆ ยังไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผู้เรียนมีความรู้แต่ขาดสมรรถนะในการใช้ความรู้ ไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตได้ เรียนรู้โดยการจำเป็นหลัก จึงมีความรู้ ความเข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้ลึกไม่รู้จักจริง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ศักยภาพและความถนัดของตน ไม่เห็นคุณค่าของการเรียน และ การเรียนไม่มีความหมายต่อตนเอง และชีวิตของตน ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุสำคัญมาจากการสอนและการวัดประเมินผลของครู ซึ่งเป็นผลมาจากหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดจำนวนมากที่อิงเนื้อหา รวมทั้งการกำหนดให้ครูต้องสอบตามตัวชี้วัดทำให้ครูยึดเนื้อหาเป็นหลักในการสอนตลอดจนต้องเร่งสอนเพื่อให้สามารถสอนผู้เรียนได้ตามที่หลักสูตรกำหนด รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพเนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบในการสอนของครู จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับหลักสูตรให้ไปในทิศทางที่นำสู่คุณภาพของผู้เรียนตามที่ต้องการ หากต้องการผู้เรียนที่มีสมรรถนะสูง สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง การปรับหลักสูตรให้มีเป้าหมายมุ่งสู่การพัฒนาสมรรถนะจึงเป็นความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพราะเป็นแนวทางที่สามารถปรับทิศทางการเรียนการสอนสู่การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนเพราะความสำเร็จในชีวิตของผู้เรียนขึ้นอยู่กับระดับสมรรถนะของผู้เรียนเอง ซึ่งหลักสูตรฐานสมรรถนะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

คำสำคัญ : การเรียนการสอน, หลักสูตรฐานสมรรถนะ.

Abstract

The changing problem of the social context and the world situation causing students to be unable to adapt to the changes in the aforementioned world. An important factor is that the curricula of different levels of education have not responded to the changes that have occurred. Learners have knowledge but lack the ability to use knowledge. inability to apply knowledge in life Learn by necessity, therefore having knowledge and understanding at a superficial level, not knowing deeply, not knowing the truth, do not know oneself, They do not

know their potential and aptitude. Do not see the value of learning and learning is meaningless to oneself and one's life. This problem is mainly caused by teaching and teacher evaluation. This is the result of a curriculum that sets learning standards and a number of content-based metrics. Including requiring teachers to take exams according to indicators, causing teachers to rely on content as the main teaching, as well as to accelerate teaching in order to be able to teach students according to the curriculum. Including teaching and learning management that is not effective enough resulting in ineffective learning. Because the curriculum is a framework for teaching teachers. Therefore, it is necessary to adjust the curriculum in the direction that leads to the desired quality of learners, if you want high performance learners, An able to put knowledge to practical use Adjusting the curriculum with the goal of competency development is therefore imperative to develop a competency-based curriculum because it is a guideline that can orient the teaching and learning process to development that prioritizes the skills and competencies required for learners because success in life of learners depends on the level of competence of the learners themselves. Which competency-based Curriculum can solve such problems.

Keywords : Educational, Competency-based curriculum.

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษานับเป็นประเด็นสำคัญเร่งด่วนที่จำเป็นต้องมีการดำเนินการกันอย่างจริงจังในทุกองค์ประกอบ โดยเฉพาะในองค์ประกอบที่ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์และคุณภาพของผู้เรียน คือ ครู หลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวจะสนับสนุน และเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และเกิดสมรรถนะสำคัญ ที่สามารถใช้ได้ในชีวิตจริง จากการศึกษาสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ผู้เรียนในทุกระดับการศึกษาด้วยคุณภาพทั้งทางด้านการนำความรู้และทักษะที่ตนได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งก็คือ “ความสามารถเชิงสมรรถนะ” นั่นเอง

คำว่า “สมรรถนะ” หมายถึง “พฤติกรรม” ที่แสดงออกของบุคคล ผ่านการบูรณาการและประยุกต์ใช้ปัจจัยที่อยู่ภายใน เช่น ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ให้เกิดผลการปฏิบัติงาน และประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต ซึ่งการศึกษาฐานสมรรถนะถูกกล่าวถึงและกลายมาเป็นที่รู้จักอย่างโด่งดังเมื่อปี 1973 เมื่อ McClelland ได้กล่าวว่าการศึกษาคควรเปลี่ยนรูปแบบการวัดผลจากข้อสอบให้เป็นการประเมินสมรรถนะแทน นั่นคือให้พิจารณาบุคคลโดยการมองจากภาพรวมของบุคคล หมายถึง มองทั้งปัจจัยภายนอกและคุณลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใน ซึ่งสามารถผลักดันให้บุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติการที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนดในงานที่ตนรับผิดชอบ ที่อาจไม่สามารถพบได้จากเกรด ใบรับรอง หรือใบประกาศเกียรติคุณต่าง ๆ

สาเหตุที่ทำให้เด็กไทยด้วยคุณภาพ มีหลายประการ แต่ผู้ที่ตกเป็นจำเลยที่ถูกกล่าวหามากที่สุด ก็คือ ครู เพราะครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิด กับผู้เรียนมากที่สุด การเรียนรู้ทั้งหลายที่เด็กได้รับมาจากครูเป็นส่วนใหญ่ การที่เด็กจะเรียนรู้ได้ดีหรือไม่เพียงใดนั้นขึ้นกับความสามารถของครู ทั้งตัวครูและ การสอนของครู ต่างก็มีอิทธิพลต่อเด็กในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น ความด้วยคุณภาพ ของเด็กก็น่าจะมาจากครูและการสอนของครูเป็นสำคัญ แต่ในส่วน

แต่ยังมีตัวแปรอื่น ๆ อีก เป็นจำนวนมาก ที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษา เช่น ผู้บริหารและนโยบาย การบริหาร จัดการทั้งด้านกายภาพ งบประมาณ บุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก และสวัสดิการ อีกทั้งผู้ปกครอง ชุมชน ต่างก็ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู นอกจากนั้นรัฐและนโยบายระดับชาติ ซึ่งเป็นระบบใหญ่ที่ดูเหมือนห่างไกลจากตัวครูและนักเรียน ล้วนส่งผลกระทบ โดยตรงต่อการจัดการศึกษาเช่นเดียวกัน ดังนั้นความด้อยคุณภาพของนักเรียนจึงมีผลมาจากความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันระหว่างบริบทต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อม ปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ตัวครูเพียง คนเดียว แต่อยู่ที่สิ่งที่มาสัมพันธ์กับตัวครูทั้งหมด สาเหตุอาจ เนื่องจากหลักสูตรการสอนและการวัดผลประเมินผลแบบเดิม ยังไม่สามารถ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ และคุณภาพผู้เรียนตามที่พึงปรารถนา จึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวคิดแนวทางและวิธีการอื่นที่จะสามารถช่วยให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการนอกจากนี้ มีผลจากการจัดการศึกษาทั้งในด้านหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล มีข้อค้นพบว่า แม้จะมีผู้เรียนจำนวนหนึ่งประสบความสำเร็จ มีคุณลักษณะเป็นที่พอใจ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่าผู้เรียนมีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด คือ ได้เรียนรู้เนื้อหาสาระจำนวนมาก แต่ไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต 2) หัวโต ตัวลีบ คือ มีการเรียนรู้ที่ขาดความสมดุล เน้นทางด้าน สติปัญญาความรู้แต่ขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น การลงมือปฏิบัติ การพัฒนาทักษะนิสัย 3) รู้ธรรมะ แต่ไม่มีธรรมะ คือ มีความรู้ แต่ปฏิบัติตามที่รู้ไม่ได้ เพราะขาดการฝึกฝนอย่างเพียงพอ รวมทั้งขาดประสบการณ์ที่ช่วยให้ซาบซึ้ง ในคุณค่าและความหมายของสิ่งที่เรียน 4) นกแก้วนกขุนทอง คือ สามารถเรียนรู้โดยจดจำ ความรู้ ความเข้าใจในระดับผิวเผิน ไม่รู้ลึก ไม่รู้จริง ทำให้ไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการแก้ปัญหา 5) เก่งแบบเป็ด คือ ไม่เชี่ยวชาญอะไรสักอย่าง ไม่รู้จักตนเอง ไม่รู้ศักยภาพและความถนัดของตน ไม่มีเป้าหมายในชีวิต ไม่มีเอกลักษณ์ของ ตนเอง ขาดความภาคภูมิใจในตนเอง 6) เรียนเพื่อสอบ คือ เรียนเพื่อให้ได้เกรดหรือให้สอบผ่าน ๆ ไป ไม่ได้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิต 7) เรียนแบบตัวใครตัวมัน คือ ต่างคนต่างเรียน ไม่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ไม่สนใจว่าจะเรียนรู้ไปช่วยเหลือสังคม หรือสร้างความเปลี่ยนแปลงอะไรได้ 8) ไม่สนใจที่จะเรียนรู้ในระบบ เพราะไม่เห็นคุณค่าของการเรียน การเรียนไม่มีความหมายต่อชีวิตของตน

จากปัญหาความด้อยคุณภาพของผู้เรียนที่ไม่สามารถ นำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและคุณลักษณะต่างๆ ที่ตนเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันได้ ส่งผลให้การศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจุดเน้นจากฐานเนื้อหา (content - based) ไปเป็นฐานสมรรถนะ (competency-based) ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษาจะต้องเข้าใจว่า “สมรรถนะ” คืออะไร สมรรถนะจึงเป็นความสามารถของบุคคลในระดับที่สามารถปฏิบัติงานใดงานหนึ่งได้สำเร็จ โดยใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะ ที่ตนมีอยู่ สมรรถนะเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของตนมาประยุกต์ใช้ในงานหรือในสถานการณ์ต่างๆ ได้จนประสบความสำเร็จ สมรรถนะจึงเป็นผลรวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ หรือคุณลักษณะที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิต

สมรรถนะมีได้หลายระดับตามความจำเป็นหรือความต้องการในหลายๆ เรื่อง ในการพัฒนาและการวัดสมรรถนะ จึงต้องมีการกำหนดเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) ว่าต้องการในระดับใด เช่น สำหรับคนทั่วไปอาจจำเป็นต้องมีสมรรถนะ การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับพอใช้การได้ คือ สามารถสื่อสารเรื่องทั่วๆ ไป พอเข้าใจกัน แต่สำหรับผู้ที่ต้องการไปศึกษาต่อต่างประเทศ ความสามารถทางด้านนี้ ก็จำเป็นต้องอยู่ในระดับสูง ซึ่งมักจะมีการกำหนดมาตรฐานเอาไว้ สมรรถนะที่สูงขึ้น ก็จะต้องอาศัยความรู้ ทักษะ ที่สูงขึ้นด้วย

แต่ความรู้ ทักษะที่สูงขึ้นนั้นอาจส่งผลหรือไม่ส่งผลต่อการเกิดสมรรถนะก็ได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการนำความรู้และทักษะเหล่านั้นมาใช้ รวมทั้งคุณลักษณะส่วนตนที่มีว่าเอื้ออำนวยเพียงใด

เข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ

ทุกคนคงจะเข้าใจกันแล้วว่า หลักสูตรปัจจุบันที่ใช้กันอยู่ เป็นหลักสูตรอิงมาตรฐาน (Standards - Based Curriculum) ซึ่งกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดให้ครูใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนการสอน โดยมาตรฐานและตัวชี้วัดจะครอบคลุม ความรู้ ทักษะ และเจตคติ หรือคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการบรรลุมาตรฐานและตัวชี้วัดนั้น ๆ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ จึง ยึดความสามารถ ของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้ จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติ ได้หลักสูตรที่เรียกว่า หลักสูตรเกณฑ์ความสามารถ จัดทำขึ้นเพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะและความสามารถในด้านต่างๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนาในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันและอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างแสดงให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละระดับชั้น ทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะและความสามารถในระดับต่อไป

หลักสูตรฐานสมรรถนะ คือหลักสูตรที่เน้นการวัดผล แบบสมรรถนะแทนการท่องจำเนื้อหา เพียงเพื่อนำมาสอบ เดิม วัดผลจากการจำความรู้ แต่ฐานสมรรถนะวัดผลจากการนำความรู้มาใช้งาน ที่นำมาใช้แทนที่หลักสูตรในปัจจุบันโดยมีฐานคิดของหลักสูตรฐานสมรรถนะ ดังนี้

1. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคล (Personalization) การเป็นเจ้าของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนาให้ผู้เรียนเกิดสุขภาวะ (Well-being) ทั้งในด้านสุขภาพ ความฉลาดรู้ สังคมและอารมณ์อย่างสมดุล รอบด้านและเป็นองค์รวม โดยยึดหลักความเสมอภาค
3. พัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต การแก้ปัญหา ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และการสร้างประโยชน์ต่อสังคม
4. พัฒนาผู้เรียนให้รู้เท่าทันและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและความก้าวหน้าทางวิทยาการ

ลักษณะสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum)

หลักสูตรฐานสมรรถนะแตกต่างจาก หลักสูตรปัจจุบันตรงที่ การกำหนดเป้าหมาย จะมุ่งไปที่สมรรถนะของผู้เรียนว่า ผู้เรียน จะต้องทำ อะไรได้ ซึ่งต่างจากหลักสูตร อิงมาตรฐานที่มาตรฐานและตัวชี้วัดจำนวนมาก เน้นไปที่ผู้เรียนว่า จะต้องรู้อะไร สรุปได้ว่า หลักสูตรฐานสมรรถนะเน้นทักษะ (Skill) ในขณะที่ หลักสูตรอิงมาตรฐานค่อนข้างเน้นเนื้อหาสาระ (Content) หลักสูตรฐานสมรรถนะจึงเป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ เป็นหลัก เพื่อประกันว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่งๆ จะมีทักษะและความสามารถ ในด้านต่างๆ ตามที่ต้องการ

ในการศึกษาหลักสูตรฐานสมรรถนะ ได้กำหนดระดับความสามารถของผู้เรียน ซึ่งเป็นพฤติกรรมเชิงคุณลักษณะ ส่วนบุคคลที่แสดงออกให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ รวมทั้งพฤติกรรมการทำงานในบทบาทและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ประสบผลสำเร็จ โดยได้แบ่งระดับความสามารถของผู้เรียนเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับกำลังพัฒนา ระดับสามารถ และระดับเหนือความคาดหมาย

องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรฐานสมรรถนะ

หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency – Based Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ยึดความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก การออกแบบหลักสูตรตามแนวคิดนี้จะมีการกำหนดเกณฑ์ความสามารถที่ผู้เรียนพึงปฏิบัติได้ หลักสูตรที่เรียกว่าหลักสูตรเกณฑ์ ความสามารถจัดทำ ขึ้นเพื่อประกันว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับหนึ่ง ๆ จะมีทักษะ และความสามารถในด้านต่าง ๆ ตามที่ต้องการ เป็นหลักสูตรที่ไม่ได้มุ่งเรื่องความรู้ หรือเนื้อหาวิชาที่อาจมีความเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา แต่จะมุ่งพัฒนา ในด้านทักษะ ความสามารถ เจตคติและค่านิยม อันจะมีประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน และอนาคตของผู้เรียนในอนาคต หลักสูตรนี้มีโครงสร้างให้เห็นถึงเกณฑ์ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการให้ผู้เรียนปฏิบัติในแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละระดับชั้น ทักษะและความสามารถจะถูกกำหนดให้มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้ทักษะและความสามารถที่มีในแต่ละระดับเป็นฐานสำหรับเพิ่มพูนทักษะ และความสามารถในระดับต่อไป หลักสูตรฐานสมรรถนะมีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต โดยมีการกำหนดสมรรถนะหลักที่เหมาะสมแต่ละช่วงชั้น ให้ครูผู้สอนนำไปใช้เป็นหลักในการกำหนดจุดประสงค์และสาระการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล 2) เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับพฤติกรรม การกระทำ การปฏิบัติของผู้เรียน มิใช่ที่การรู้หรือมีความรู้เพียงเท่านั้น แต่ผู้เรียนต้องสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม และคุณลักษณะต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน 3) เป็นหลักสูตรที่ใช้ผลลัพธ์ (สมรรถนะ) นำสู่จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ มิใช่หลักสูตร (เนื้อหาสาระ) นำสู่ผลลัพธ์ (สมรรถนะ) 4) เป็นหลักสูตรที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการของผู้เรียน ครู และสังคม

หลักสูตรฐานสมรรถนะ จะกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้นเป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ สมรรถนะที่กำหนดให้ผู้เรียนโดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ

สมรรถนะหลักที่เรียกว่า Core Competency มีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชา คือ เป็นสมรรถนะที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย หรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ผู้เรียนให้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ลึกซึ้งขึ้น สมรรถนะในลักษณะนี้ กล่าวได้ว่า เป็นสมรรถนะที่มีลักษณะ “content – free” คือ ไม่เกาะติดเนื้อหา หรือไม่ขึ้นกับเนื้อหา ตัวอย่างสมรรถนะประเภทนี้ เช่น สมรรถนะการคิดขั้นสูง สมรรถนะการทำงานแบบรวมพลัง สมรรถนะทักษะชีวิต ซึ่งสมรรถนะเหล่านี้ สามารถใช้เนื้อหาสาระใด ๆ ก็ได้ในการพัฒนา เพียงแต่ว่าสมรรถนะบางสมรรถนะ อาจพัฒนาได้ดีกว่าในเนื้อหาบางเนื้อหา

สมรรถนะอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า สมรรถนะเฉพาะ Specific Competency เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชา สมรรถนะทั้ง 2 ประเภท ไม่ว่าจะเป็นสมรรถนะหลัก หรือ สมรรถนะเฉพาะ ต่างก็มีระดับตั้งแต่ง่ายไปยาก ซึ่งหลักสูตรจะกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบไต่ระดับ ไปตามระดับความสามารถของตน

หลักสูตรฐานสมรรถนะโดยทั่วไป จะกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะ (Learning Competencies) สำหรับผู้เรียนในช่วงวัยหรือช่วงชั้นต่าง ๆ ให้แก่ครู เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน หลักสูตรฐานสมรรถนะนอกจากจะกำหนดสมรรถนะไว้ให้แล้ว อาจกำหนดสาระการเรียนรู้ขั้นต่ำสำหรับการพัฒนาสมรรถนะที่กำหนดให้แก่ผู้เรียนหรืออาจให้โรงเรียนและครูกำหนดได้ตามความเหมาะสม สมรรถนะและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดให้นั้นเป็นขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับเด็กไทยทุกคน หลักสูตรจะต้องจัดให้มีพื้นที่สำหรับโรงเรียนและครูในการจัดการเรียนรู้สาระ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะ เพื่อตอบสนองความต้องการตามความแตกต่างกันของผู้เรียน ภูมิสังคม และบริบท ในสัดส่วนที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย การกำหนดสมรรถนะที่เป็นเกณฑ์กลาง/มาตรฐานกลางสำหรับการจัดการศึกษาในแต่ละช่วงวัย จะเอื้ออำนวยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ ตามแนวคิดของตนได้ โดยยึดสมรรถนะเป็นเกณฑ์กลาง

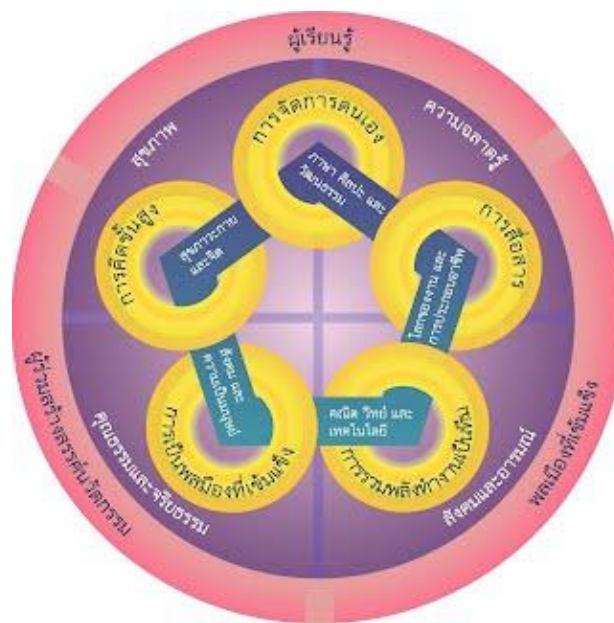
การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-Based Instruction)

การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ เป็นการเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมาย เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน คือ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต เป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เรียนรู้เพื่อให้อำนาจในการใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ ไม่ใช่การเรียนรู้เพื่อรู้เท่านั้น การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเน้น “การปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการจึงทำให้สามารถลดเวลาเรียนเนื้อหาจำนวนมากที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น และมีโอกาส ได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญหรือเชี่ยวชาญ เป็นการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการความรู้ ข้ามศาสตร์ ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง จะได้รับการนำไปใช้เพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติงาน การเรียนการสอนเป็นการบูรณาการมากขึ้น การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้นผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ไปตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันได้ ในส่วนการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ เป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centered) เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะหลักที่จำเป็นสำหรับการทำงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตโดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ 1) มุ่งให้ผู้เรียนแสดงความสามารถที่เชี่ยวชาญ เน้นการนำความรู้ไปใช้จริง 2) กำหนดความคาดหวังไว้สูง และคาดหวังกับผู้เรียนทุกคน 3) ผู้เรียนรับผิดชอบต่อตัวเองให้ถึงเป้าหมาย สามารถออกแบบ การเรียนของตนเองได้ สามารถเรียนได้ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน โดยการช่วยเหลือสนับสนุนอย่างยืดหยุ่น ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน 4) ผู้เรียนจะได้รับการประเมินเมื่อพร้อม และเป็นการประเมิน ความก้าวหน้าตามอัตราของตนเอง เน้นประเมินที่ท้าทาย เน้นการปฏิบัติด้วย เครื่องมือวัดที่เข้าถึงความเชี่ยวชาญของผู้เรียน โดยครูจะต้องวิเคราะห์ว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้อะไร จึงจะช่วยให้ทำสิ่งนั้นได้ ซึ่งเอื้อให้มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ และลดสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็น ผู้เรียนต้องได้รับความรู้และฝึกใช้ความรู้ในการทำ รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะที่ควรจะต้องมีในการทำสิ่งนั้น ให้ประสบผลสำเร็จได้ในระดับที่กำหนด ครูจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการคิด การปฏิบัติ การลงมือทำการได้รับข้อมูลย้อนกลับ การ

ปรับปรุง พัฒนา และได้รับการส่งเสริมให้นำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดสมรรถนะในระดับที่ต้องการ โดยผู้เรียนแต่ละคน อาจจะใช้เวลาในการเรียนรู้มากน้อยแตกต่างกันได้ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและรากฐานสำคัญ ผ่านขอบข่ายการเรียนรู้ เพื่อบรรลุเป้าหมายสำคัญ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

1. การเป็นผู้เรียนรู้
2. การเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ
3. การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

แต่แต่ละด้านมีความเชื่อมโยงกันดังแผนภาพการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะและรากฐานสำคัญ ดังนี้

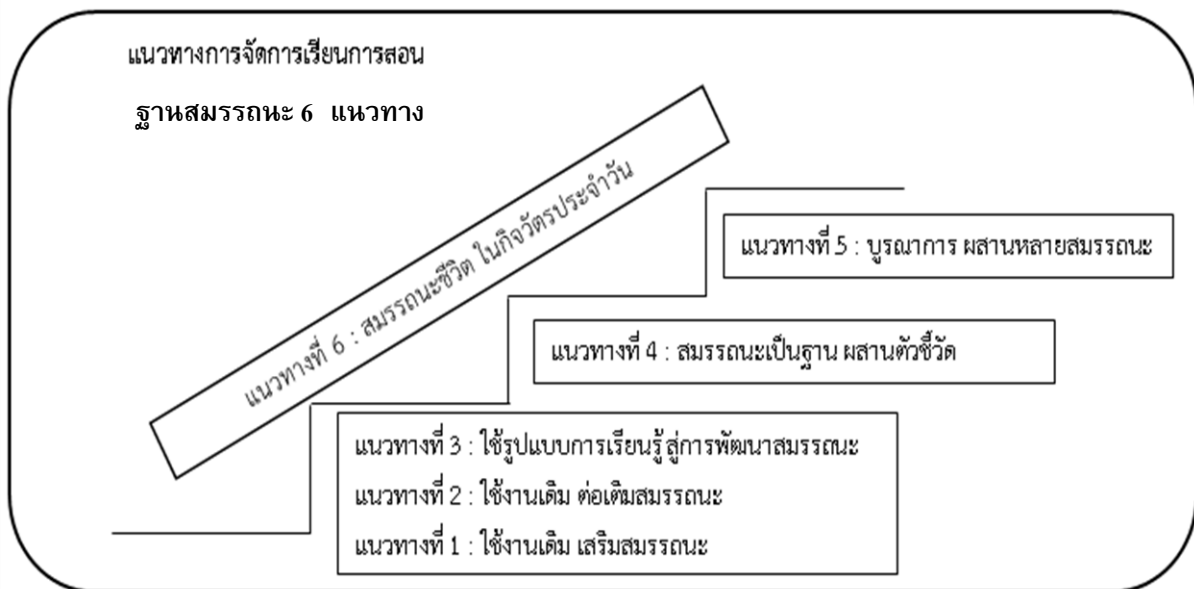

ภาพที่ 1 การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะ

ที่มา: <http://chaisri-nites.hi-supervisory5.net/home/smrthna>

จากแผนภาพดังกล่าวเราสามารถนำมากำหนดแนวทางการนำกรอบสมรรถนะหลักสู่การพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียนและในโรงเรียนทำได้หลายทาง ในที่นี้ขอเสนอแนะ 6 แนวทาง ซึ่งครูสามารถเลือกใช้ตามความพร้อมและบริบทโรงเรียนและความถนัดของตนดังนี้ แนวทางที่ 1 ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับ บทเรียนนั้นเข้าไป และคิดกิจกรรมเสริม เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้น เพิ่มขึ้น เป็นการช่วยเพิ่มการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้มข้น มีความหมายและเกิดสมรรถนะที่ต้องการ แนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต่อยอด เพิ่มเติมจากงานเดิม ให้ต่อเนื่องไปถึงขั้นการฝึกฝนการนำความรู้ ทักษะและเจตคติที่ได้เรียนรู้แล้วไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในเรื่องที่เรียนรู้นั้น แนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่สอดคล้องกัน และเพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะนั้นให้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย แนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐาน ผสานตัวชี้ เป็นการจัดการเรียนรู้โดย

นำสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเป็นตัวตั้งและนำตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาออกแบบการสอนร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทั้งเนื้อหาสาระและทักษะตามที่ตัวชี้วัดกำหนดไปพร้อม ๆ กันกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่ต้องการ แนวทางที่ 5 บูรณาการผสานหลายสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ โดยนำสมรรถนะหลักหลายสมรรถนะเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องแล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นองค์รวมโดยเห็นความสัมพันธ์ ระหว่างวิชา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ แนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวันเป็นการสอดแทรกสมรรถนะที่ส่งเสริมการทำ กิจวัตรประจำ วันต่าง ๆ ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้นเป็นการใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ทำอยู่แล้วเป็นสถานการณ์ในการฝึกฝนสมรรถนะ ซึ่งนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่ต้องการแล้วยังช่วยทำให้การทำกิจวัตรประจำวัน ของผู้เรียนมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยแต่ละแนวทางมีความเชื่อมโยงกันดังแผนภาพ รายละเอียดแต่ละแนวทางมีดังนี้

ภาพที่ 2 ตัวอย่างแนวทางการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ 6 แนวทาง

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563 : 13)

การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment: CBA)

การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะเป็นการดำเนินการที่มุ่งวัดสมรรถนะอันเป็นองค์รวมของความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ไม่ใช่เวลามากกับการสอบวัดตามตัวชี้วัดจำนวนมาก เป็นการวัดจากพฤติกรรม การกระทำ การปฏิบัติ ที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตามเกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) ที่กำหนดเป็นการวัดอิงเกณฑ์ มิใช่อิงกลุ่มและมีหลักฐานการปฏิบัติ (Evidence) ใช้ตรวจสอบได้ การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะนี้เน้นการใช้การประเมินตาม สภาพจริง (Authentic Assessment) จากสิ่งที่คุณเรียนได้ปฏิบัติจริง และ ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน เช่น การวัดสมรรถนะเป็นการช่วยให้เห็น ความสามารถที่เป็นองค์รวมของผู้เรียนโดย ครูทำการทดสอบพฤติกรรม การปฏิบัติ (Performance Assessment) ของผู้เรียน ตามเกณฑ์ที่กำหนด (Performance Criteria) ซึ่งจะเน้นการประเมิน

องค์รวมของสมรรถนะ ด้วยเครื่องมือประเมินตามความเหมาะสม และประเมินเมื่อผู้เรียนพร้อมที่จะรับ การประเมิน หากประเมินผ่าน ผู้เรียนจะสามารถก้าวสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ขั้นต่อไปได้ หากยังไม่ผ่าน ผู้เรียนจะได้รับการสอนซ่อมเสริม จนกระทั่งบรรลุผล ผู้เรียนแต่ละคน จะก้าวหน้าไปตามความสามารถของตน อาจก้าวหน้าไปได้เร็วในบางสาระ และอาจ ไปได้ช้าในบางสาระตามความถนัดของตน หรือการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) รวมถึงการประเมินตนเอง (Self-Assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) การวัดและประเมินผลที่ใช้สถานการณ์เป็นฐาน เพื่อให้บริบทการวัดและประเมินเป็นสภาพจริงมากขึ้น

วิธีการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ

เน้นกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) และมีการประเมินให้ความสำคัญกับการประเมินแบบย่อย (Formative Assessment) อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามดูความก้าวหน้า วินิจฉัยจุดด้อย จุดเด่นของผู้เรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับ และเป็นการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอนไปด้วย ในขณะเดียวกันต้องมีการสอบสรุป การประเมินแบบผลรวม (Summative Assessment) เพื่อวัดและตัดสินกระบวนการเรียนรู้ (the end of learning process) ตอนเรียนจบรายวิชา

ใช้การอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced) วัดความสำเร็จในการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนา ใช้ศักยภาพตามความสามารถ โดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับผู้อื่นและตัดสินแบบอิงกลุ่ม

ประเมินสมรรถนะที่สำคัญ (Crucial outcomes) ก่อนเพราะผลการเรียนรู้/การปฏิบัติของทุกสมรรถนะมีความสำคัญไม่เท่ากัน บางสมรรถนะอาจมีความสำคัญกว่าอีกสมรรถนะหนึ่งที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องตั้งข้อจำกัดในการเรียนรู้และการประเมินผล

บูรณาการสมรรถนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกัน ไม่ประเมินแยกตามหน่วยสมรรถนะ หรือ หน่วยสมรรถนะย่อย ออกจากกัน แม้ว่า กรอบมาตรฐานสมรรถนะจะกำหนดแยกเป็นหน่วยสมรรถนะ สมรรถนะย่อย และตัวบ่งชี้ ไม่ได้หมายความว่าผู้สอนจะต้องสอนหรือประเมินผลแยกแต่ละสมรรถนะ เพราะในการจัดเนื้อหาการสอนแต่ละหน่วยอาจต้องเกี่ยวข้องกับสมรรถนะต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องหรือต่อเนื่องกัน

ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย ได้แก่

- การสังเกต (Observation), รายการประเมิน (Checklist)
- การสาธิตและตั้งคำถาม (Demonstration and questioning)
- แบบทดสอบและข้อสอบอัตนัย (Pen and Paper Test and essays) ซึ่งใช้ประเมินด้านความรู้
- การสอบปากเปล่า (Oral Test)
- การทำโครงการ (Projects)
- สถานการณ์จำลอง (Simulations)
- แฟ้มผลงาน (Portfolios)
- การประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer-based assessment) เป็นเครื่องมือในการ

สร้างแบบทดสอบและบันทึกผลได้

บทบาทของครูในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

เนื่องจากเด็กไทยส่วนใหญ่ได้รับความรู้จำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตได้เท่าที่ควร รวมทั้งยังขาดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบันและอนาคตทำให้มีขีดความสามารถต่ำในการแข่งขันกับนานาชาติประเทศ ซึ่งจะกระทบต่อความอยู่รอดและความอยู่ดีของประชาชนและประเทศชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ได้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในการช่วยกันพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับการศึกษาให้เป็นผู้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นทันต่อความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นครูควรเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีลักษณะดังต่อไปนี้

ด้านการออกแบบ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผล

1. ครูต้องมีการวิเคราะห์หลักสูตร ตัวชี้วัด และสมรรถนะที่สอดคล้องกัน
2. ปรับการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและเน้นกระบวนการกลุ่มให้มากขึ้น
3. เชื่อมโยงสมรรถนะและสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันให้สัมพันธ์กัน
4. เปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้สอน/ผู้บอกเป็นผู้อำนวยความสะดวกส่งเสริมให้นักเรียนได้คิด ได้สื่อสาร
5. มีการตรวจสอบอยู่เสมอว่ากิจกรรมที่นักเรียนทำแล้วนักเรียนเกิดสมรรถนะตามที่ตั้งไว้หรือไม่
6. มีการเชื่อมโยงและใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนเกิดสมรรถนะที่ต้องการ ตลอดจนกระตุ้นให้นักเรียนได้ใช้สมรรถนะอื่นมากขึ้น
7. มีการบริหารจัดการชั้นเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมากขึ้น
8. มีการประเมินที่หลากหลายขึ้น โดยมีการประเมินจากผลการปฏิบัติของนักเรียน ประเมินจากผลงานนักเรียน และประเมินจากการมีส่วนร่วมของนักเรียน มากขึ้น
9. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งสร้างอุปนิสัย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งช่วยฝึกฝนสมรรถนะต่าง ๆ ที่ได้ เรียนรู้ให้เกิดความชำนาญ
10. มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ในการติดตาม ดูแล และช่วยเหลือผู้เรียนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความอบอุ่นใจ ได้รับคำปรึกษา ชี้แนะ และความช่วยเหลืออย่างทันการณ์ ทันเวลา รวมทั้งการช่วยดูแล อบรมบ่มนิสัย ส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านที่มีความถนัด เกิดความภาคภูมิใจ ในตนเองและเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม
11. มีการวัดและประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการให้ และการใช้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการปรับปรุงและการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน และลดการประเมินในลักษณะตัดสิน หรือแข่งขันให้น้อยลง
12. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการหลากหลาย ให้เป็นไปอย่างเหมาะสมตามหลักพัฒนาการเด็ก การประเมินเพื่อตัดสินผลให้กระทำด้วยความรอบคอบ โดยคำนึงถึงผลกระทบอาจเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน
13. ให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

ด้านลักษณะและเทคนิคการสอนที่ครูนำมาใช้

1. ครูควรมีการปรับกิจกรรมเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีวิธีการและเทคนิคการสอน เช่น ลงมือปฏิบัติ ฝึกปฏิบัติหน้าชั้นเรียนลองผิดลองถูก ทดลองกระบวนการกลุ่ม คำถามเพื่อกระตุ้นนักเรียน กิจกรรมการเล่น เกม ปริศนา คำทาย คำคล้องจอง ร้องเพลง บทบาทสมมติ

2. ใช้สื่อการสอนที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย เช่น ของจริง นิทาน รูปภาพ สื่อจาก YouTube ช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน เน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมรอบตัว ทักษะปฏิบัติจริง และกระบวนการกลุ่ม

3. ให้มีการพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ ด้วยแพลตฟอร์มการเรียนรู้ เพื่อรวบรวม พัฒนา ชุดการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้และสื่อการสอน ตัวอย่างรายวิชาเพิ่มเติม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ได้รับการคัดกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว เพื่อให้บริการแก่ครูอาจารย์

ด้านอื่น ๆ

1. ด้านการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาสื่อการเรียนรู้ และนำชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) มาใช้เป็นกระบวนการในการทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน ปรับเปลี่ยนบทบาทของครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกตลอดจนมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียนมากขึ้น

2. ให้สถานศึกษามีหน้าที่ในการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก แก่พ่อ แม่ผู้ปกครอง และร่วมมือกันดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาเด็กอย่างสอดคล้องกัน

3. ให้รัฐสนับสนุนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รวมทั้งการพัฒนาความรู้ และสมรรถนะด้านเนื้อหาสาระที่สอน ด้านศาสตร์การสอน ด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเรียนรู้และการสอน ด้านการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และด้านบทบาทใหม่ของครูในยุคใหม่

4. ให้รัฐสนับสนุนสถานศึกษาให้มีการจัดระบบ และวิธีการพัฒนาครูในสถานศึกษา ให้มีการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนทุกระดับให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ และ สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดมีภาระหน้าที่ให้การจัดทำกรอบมาตรฐานหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษาตามบริบทของตน บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาเข้าใจในเรื่องหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้โดยง่าย โดยจัดทำโครงสร้างรายวิชา จัดการเรียนการสอน และการประเมินผลโดยยึดกรอบมาตรฐานสมรรถนะเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างมีประสิทธิภาพให้บรรลุตามเป้าหมายที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องการด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความตื่นตัว ทั้งทางด้านกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ซึ่งความตื่นตัวทั้ง 4 ด้านนี้ เป็นองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี การจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด สติปัญญา ของตนในเรื่องที่เรียน (ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวทางสติปัญญา) ได้มีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็น กับผู้อื่น(ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวทางสังคม) รวมทั้งได้เคลื่อนไหวร่างกาย ผ่านทางกิจกรรมการปฏิบัติ การลงมือทำการออกกำลังกาย การใช้แรงตั้งแต่เบาๆไปถึงหนัก ตามความเหมาะสมในแต่ละกรณี (ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวทางร่างกาย ทำให้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ทำงานได้ดี) และที่สำคัญคือกิจกรรมที่จัดควรมีลักษณะที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึก อารมณ์ของผู้เรียนในทางที่เอื้อต่อการเกิดการเรียนรู้ที่ต้องการ (ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวทางอารมณ์) อารมณ์ ความรู้สึก เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน จะส่งผลให้สิ่งที่เรียนมีความหมายต่อตัวผู้เรียน และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน

อันที่จริง การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มีลักษณะที่เป็นการเรียนรู้เชิงรุกอยู่แล้วตามธรรมชาติ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเอื้อให้ครูมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่แล้ว เนื่องจากการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเน้นการปฏิบัติ การทำได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นการเรียนรู้เชิงรุก คือการปฏิบัติหรือการลงมือทำ ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างตื่นตัว ทั้ง 4 ด้าน คือในการปฏิบัติ ผู้เรียนต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายในอิริยาบถต่าง ๆ โดยใช้แรงหนักบ้าง เบาบ้าง เรียน ต้องใช้ความคิด ผู้เรียนต้องมีความรู้สึก อารมณ์ที่อยากจะทำ หรือสนุกที่จะทำ และผู้เรียนมีโอกาที่จะปรึกษาหารือ และร่วมมือทำงานกับเพื่อน การเรียนรู้เชิงรุกที่ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวใน 4 ด้าน ดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี อย่างไรก็ตามหากครูจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ซึ่งมุ่งเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถ (ทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด) ได้ โดยการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ แต่ผู้เรียนไม่ได้มีโอกาสได้สร้างความหมาย และความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ให้แก่ ตนเอง ความรู้ และความเข้าใจที่ได้รับอย่างผิวเผินก็จะส่งผลกระทบไปถึงการปฏิบัติ และการขาดความเข้าใจที่ แท้จริง ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดสมรรถนะที่ต้องการ เช่นเดียวกันกับทักษะ ครู สามารถฝึกให้ผู้เรียนทำตามอย่างหรือทำตามแบบได้ โดยผู้เรียนไม่ต้องใช้ความคิด ความเข้าใจในสิ่งที่ทำ ครูให้ทำ อะไรก็ทำตามครูไป ผู้เรียนอาจทำได้ แต่ก็เช่นกันเมื่อปราศจากความเข้าใจในสิ่งที่ทำ การนำไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ เป็นไปในลักษณะที่ไม่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง เป็นเพียงครูบอก หรือกำกับให้ผู้เรียน ต้องปฏิบัติตามที่ครูสั่ง ไม่ได้เกิดจากการมีอารมณ์ ความรู้สึก เห็นคุณค่า ความสำคัญในเรื่องนั้น ก็ย่อมส่งผลต่อ การเกิดสมรรถนะที่แท้จริง เช่นเดียวกับกรณีที่เกิดขึ้นกับความรู้และทักษะ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะตามแนวทางที่ให้ไว้ จำนวน 6 แนวทางนั้น จะเกิดผลอย่างแท้จริงได้นั้น ก็ต้องใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเข้ามาช่วยในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการเรียน การสอนที่ครูออกแบบซึ่งเป็นเรื่องที่สามารถทำได้เป็นอย่างดีเพราะแนวคิดทั้งการจัดการเรียนรู้ ฐาน สมรรถนะ และ แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะที่เอื้อต่อกัน และสนับสนุนกันอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ

ในการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของสถานศึกษา มีดังนี้

1. ด้านการให้ความรู้และสร้างความเข้าใจ

- 1) ให้ความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะและมีตัวอย่างการนำไปใช้ที่หลากหลาย
- 2) จัดอบรม สัมมนา เพื่อให้เข้าใจมากขึ้นและมีการทดลองปฏิบัติจริงเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ก่อนนำไปใช้จริง
- 3) มีการพัฒนาครูในการนำหลักสูตรฐานสมรรถนะไปใช้พัฒนาผู้เรียน โดยเน้นเรื่องการออกแบบกิจกรรมให้เด็กเกิดสมรรถนะและเกิดผลกับเด็กมากที่สุด

2. ด้านหลักสูตรและโครงสร้าง

- 1) มีตัวชี้วัดตั้งต้นเพราะสมรรถนะเป็นก้อนใหญ่ หากไม่มีตัวชี้วัดเหมือนไม่มีจุดเริ่ม
- 2) ตัวชี้วัดมีความชัดเจน เข้าใจง่าย เชื่อมโยงกับการทดสอบระดับชาติ NT / O-NET
- 3) ปรับลดรายวิชาที่ซ้ำซ้อน หลอมรวมสิ่งที่ซ้ำกัน เช่น วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา สุขศึกษา ใช้สมรรถนะเป็นฐานโดยบูรณาการเป็นสหวิชา

4) ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ควรปรับโครงสร้างเวลาเรียนให้มีชั่วโมงภาษาไทยเพิ่มมากขึ้นอย่างน้อยวันละ 2 ชั่วโมง เนื่องจากเวลาที่มีไม่สัมพันธ์กับการปลูกฝังให้เกิดสมรรถนะการอ่าน-เขียน โดยโรงเรียนที่มีผลการอ่านดีเยี่ยมจะมีการจัดตารางในภาคเช้าสอนภาษาไทย-คณิตศาสตร์ส่วนวิชาอื่นใช้การบูรณาการ

3. **ด้านบริหารจัดการ** หากครูประจำชั้นสอนทุกวิชา จะสามารถยืดหยุ่นการจัดกิจกรรมได้ง่ายกว่า แต่ถ้าครูสอนเป็นวิชาทำให้ยืดหยุ่นเวลาได้ยาก

4. **ด้านการวัดและประเมินผล** ครูยังมีความกังวลเรื่องผลสัมฤทธิ์ของเด็กเวลาทดสอบระดับชาติ ยังไม่เห็นหลักสูตรตลอดแนว ไม่รู้ว่าจะวัดและประเมินผลอย่างไร

5. **ด้านคู่มือ สื่อ และแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้**

1) จัดทำเอกสารเกี่ยวกับสมรรถนะเพิ่มเติม และมีตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแนวทางให้มากขึ้นเพื่อให้ครูใช้ในการศึกษาและเป็นแนวทางในการทำงาน

2) หากมีแผนการจัดการเรียนรู้สำเร็จรูปให้ดูเป็นแนวทาง ครูจะหยิบใช้ได้ง่ายและนำมาปรับได้ ช่วยลดภาระให้ครู

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.(ม.ป.ป.). รายงานพันธกิจด้านการปฏิรูปการศึกษาผ่านหลักสูตรและการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (A Commission Report on Education Reform through Competency-Based Curriculum & Instruction). กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.
- ทิตินา แคมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อึ้ง บัศรี. (2532). **ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , สำนักนายกรัฐมนตรี. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545**. กรุงเทพฯ : บริษัทพริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2562). **รายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้นสำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2563). **การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก**. กรุงเทพฯ : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

Competency Based Training. (1992). **A Practical Guide for Frontline Trainers**. National Centre for Competency Based Training. Australia.

McClelland, D. C. (1973). **Testing for competence rather than intelligence**. American Psychologist, 28(1), 1-14.

Joyce, B. & Weil , M. (1996). **Model of teaching**. London : Allyn and Bacon.